

Seksuele agressie, gezien vanuit een politioneel referentiekader

Willy Bruggeman*

1. Inleiding

Seksuele agressie staat in de belangstelling, niet alleen omwille van de problematiek zelf maar ook omdat vanuit de overheid en door de politie werk wordt gemaakt van een betere politionele afhandeling van de misdrijven die aangegeven worden.

De politie staat hier duidelijk voor een dilemma: enerzijds kan zij reageren vanuit een hoofdzakelijk 'legalistische' invalshoek maar anderzijds moet er hulp geboden worden. De afhandeling van dit type misdrijven doet alleszins veelal onmiddellijk technische (vaardigheden) en structurele (privacy) problemen ontstaan.

Dit artikel blijft beperkt tot een problematisering van het thema vanuit een duidelijk politionele invalshoek.

Alvorens echter tot de eigenlijke problematiek te komen lijkt het mij aangewezen om met een korte studie van het fenomeen zelf te beginnen.

2. Gegevens over het verschijnsel

2.1. DE MISDRIJVEN

Seksuele agressie behoort in het Strafwetboek enerzijds tot de misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid, en anderzijds tot de rubriek slagen en verwondingen.

Het betreft in essentie prostitutie, verkrachting, aanranding op de eerbaarheid en slagen en verwondingen naar aanleiding van seksueel gemotiveerde agressie...

In navolging van VAN VEEN meen ik dat de desbetreffende strafbepalingen kunnen ingedeeld worden in¹:

1. delicten tegen de verdraagzaamheid (schending van de eerbaarheid, pornografie, openbare zedenschennis);

2. delicten tegen het gestelde vertrouwen (strafbare seksuele contacten met jeugdigen en afhankelijken);

3. delicten tegen de persoonlijke vrijheid (aanranding en verkrachting);

4. en de door mijzelf toegevoegde categorieën van:

* Kolonel, Hoofddirecteur van de Operaties – Generale Staf van de Rijkswacht.

1. VAN VEEN, Th., 'Misdrijven tegen de zeden', *Delikt en delinkwent*, 1980, p. 685.

4.1. 'gewone' delicten met achterliggende seksuele motieven (slagen en verwondingen, doodslag, ...);

4.2. delicten tegen specifieke zedelijkheidswetgevingen: abortus, prostitutie, Wet op de jeugdbescherming.

2.2. BEPERKTHEID VAN POLITIECIJFERS

De zedelijkheidswetgeving is, naar inhoud, sterk in beweging.² Naaktrecreatie, exhibitionisme, optreden in sexshows en eerbaarheid zijn sterk evolutieve begrippen waarbij de aanvaardingsdrempel voortdurend wijzigt. De vraag of de huidige strafbepalingen acceptabel zijn en de vraag hoe eventueel nieuwe strafbepalingen zouden moeten luiden staan trouwens sterk ter discussie.

De uitingsvormen van seksueel geweld zijn zeer divers en het strafrechtinstrumentarium is niet van aard de achterliggende werkelijkheid op een adequate wijze te catalogeren.

Sommige modi operandi (b.v. slagen en verwondingen) maken het niet steeds mogelijk na te gaan of de dader optrad met seksuele (achterliggende) motieven. Mede daardoor is het bij vele geregistreerde delicten moeilijk ze in één of andere categorie onder te brengen.

De redenen waarom geen aangifte wordt gedaan zijn uiteenlopend van aard: schaamte, drempelvrees, gebrek aan vertrouwen, nood aan privacy, angst, ...

Het 'dark-number'-probleem is dus zeer bijzonder wat seksuele agressie betreft. Heel wat misdrijven grijpen plaats in de clandestiniteit en vrij zelden komt het tot melding van de agressie aan de politie. Wel mag algemeen gesteld worden – alhoewel heel wat uitzonderingen voorkomen – dat hoe zwaarder de toegebrachte letsels zijn hoe meer kans er bestaat dat politie en gerecht tussenkomen.³

De (dark-number-) cijfers verschillen bovendien nogal eens naargelang de aard, de omvang en de organisatie van het onderzoek.⁴

Alleszins zijn prevalentie en incidentie van seksuele agressie nauwelijks bekend.

2.3. SCHAARSE WETENSCHAPPELIJKE KENNIS

Wetenschappelijke kennis van seksuele agressie is in haar geheel vrij schaars. Dit is verwonderlijk omdat vooral na de Tweede Wereldoorlog een explosie van wetenschappelijke vooruitgang en maatschappelijke verandering is ontstaan.

De sociaal-wetenschappelijke (niet kwantitatieve) bestudering van het vraagstuk van het seksueel geweld in de samenleving, in het bijzonder verkrachting, incest en aanranding, is de laatste jaren echter manifest in een stroomversnelling

2. DE HULLU, J. en VAN DER NEUT, J., *Zedelijkheidswetgeving in beweging*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1985, p. 154.

3. COSIJS, P., 'Sexuele agressoren: een braakliggend terrein voor wetenschappelijk onderzoek en een kluwen van ethische problemen voor hulpverleners', *Panopticon*, 1985, 303-310 (307).

4. ACKER, H. en RAURE, M., *Sexueel geweld tegen vrouwen en meisjes*, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Directie Coördinatie Emancipatiebeleid, 1982. VANDEWEGE, R. e.a., *Hulpverlening bij sexueel misbruiken van kinderen in het gezin in Nederland en Vlaanderen*, Diepenbeek, L.U.C., 1987, (21).

geraakt. Het aantal studies, zowel theoretische als empirische, neemt bestendig en in snel tempo toe.

Deze vaststelling is belangrijk omdat, zelfs indien seksuele agressie slechts een klein percentage van de totale criminaliteit uitmaakt, deze bij uitstek zorgwekkend is, zowel voor de maatschappij als voor de hulpverleners.⁵

Alleszins heeft onder meer het Limburgs Universitair Centrum in dit verband baanbrekend studiewerk verricht.⁶ De uit deze studies resulterende adviezen zijn zowel voor de overheid, de politie, de wetenschappers als voor de hulpverleners interessant. Alleen reeds de discrepantie tussen sociale werkelijkheid en strafwetgeving die uit deze studies blijkt stemt tot nadenken. Relevant is ook de vaststelling dat de overheidsaandacht voor sociaal gerichte politiediensten bepaald gering is.⁷

2.4. BELGISCHE POLITIECIJFERS

De hierna volgende cijfers zijn interpolitioneel (rijkswacht, gemeentepolitie, gerechtelijke politie) en resulteren uit de registratie in de rijkswachtcomputer (zelf de resultante van een door de Procureur-Generaal opgelegde gegevensuitwisseling).

Overzicht zedenmisdrijven

	1985	1986	1987	1988
VERKRACHTING	600	465	493	394
AANRANDING VAN DE EERBAARHEID	1627	1404	1447	1382
PROSTITUTIE	306	371	238	274
EXHIBITIONISME	1363	1281	1458	1450
ANDERE	950	669	599	601
TOTAAL	4846	4190	4235	4101

Opvallend is alleszins de afname van het aantal geregistreerde verkrachtingen. Dit is verwonderlijk omdat de bespreekbaarheid groter is geworden. Benevens bespreekbaarheid spelen echter sociale aanvaarding (tolerantie), drempelvrees voor aangifte, (on)gepast politieoptreden en sociale werkelijkheid zeker een nog wetenschappelijk vast te stellen rol.

Deze cijfers verbergen door hun aggregatie een zeer diverse werkelijkheid. Feiten die zich afspelen binnen de gezinsdynamiek, in een werksituatie en aanran-

5. COSIJNS, P., *ibidem* (306).

6. VANDEWEGE, R., BRUYNOOGHE, R. en OPDEBEECK, S., *Ervaringen van vrouwen met fysiek en sexueel geweld*, Diepenbeek, L.U.C., 176 p. en bijlagen.

7. VANDEWEGE, R., BRUYNOOGHE, R. en UYTENHOUWEN, M., *Hulpverlening bij sexueel misbruiken van kinderen in het gezin in Nederland en Vlaanderen*, Diepenbeek, L.U.C., 218 p. en bijlagen (213).

ding op de openbare weg zijn onmiskenbaar telkens totaal andere probleemsituaties.

Er is in België geen systematische politionele slachtofferregistratie, wat een cijfermatige en systematische studie van de geregistreerde slachtoffercohorten onmogelijk maakt.

3. Politionele actie

3.1. DOEL

De huidige wetgeving definieert de term 'politie' niet. In de praktijk zijn twee betekenissen belangrijk, namelijk de organisatorische en de functionele betekenis. Duidelijke afbakening van de politiefunctie is belangrijk omdat de limieten ervan rechtstreeks de limieten bepalen van de politionele interventie.

De politiefunctie evolueert in die mate dat de (strafrechtelijke) begrippen die aan de basis liggen van het optreden in de tijd naar inhoud veranderen.

Wat de verbetering van de politiewerking betreft, dient in de eerste plaats gestreefd te worden naar realiteitszin (wegwerken van misvattingen, zo goed mogelijk inschatten van de situatie) en bewustwording. Teveel mythes en misvattingen overheersen het individuele denken van de politieman(-vrouw). Alleszins is er in België te weinig duidelijkheid omtrent de invulling van de politiefunctie. Onduidelijkheid die soms aanleiding geeft tot rechtsonzekerheid. De vraag rijst meer bepaald hoe ver de politiefunctie reikt en welke overheid voor welke deeltaken bevoegd is.

De finaliteit van elk gerechtelijk onderzoek is na te gaan of een gebeurtenis een strafbaar feit is en, zo dit het geval is, de dader of daders ervan op te sporen en ze in voorkomend geval voor het gerecht te brengen.

Indien deze gebeurtenis een daad van seksuele agressie is, zal de onderzoeker in eerste instantie moeten uitmaken of het slachtoffer al dan niet zijn toestemming heeft gegeven. Daartoe dienen zekere vragen gesteld en onderzoeksdaden verricht. Wanneer de politie echter een dergelijk misdrijf op een zuiver technische – 'klinische' – manier zou behandelen, bestaat het risico, zeker wanneer het om een seksueel getint gewelddelict gaat, dat het bewijs nooit kan geleverd worden. Er dient daarom steeds gestreefd te worden naar het juiste evenwicht tussen de belangen van het slachtoffer en de eisen van het onderzoek.

Een politionele interventie is geslaagd wanneer het slachtoffer, dat zich veelal in een crisissituatie bevindt, efficiënt geholpen wordt om zijn (haar) evenwicht terug te vinden, waardoor de politie, en dit is secundair, gemakkelijker de nodige medewerking verkrijgt teneinde de opsporingstaak beter uit te voeren. De politie heeft dus niet alleen een repressieve functie, doch ook een humanitaire rol. Beide vullen elkaar aan en moeten harmonisch samengaan, gestoeld op een diep-menselijk respect en voor de noden van het slachtoffer en voor de rechten van de dader.

In voorkomend geval is de non-interventie van de politie, als eerstelijns-verzorger, vaak determinerend voor het verwerken van post-delictuele spanningen en gevoelens. Het te verwerven evenwicht zal kwalitatief voor een goed deel afhangen van de manier waarop een crisissituatie, onder meer door de politie, wordt opgevangen.

Vastgesteld kan worden dat de politie (gelukkig) meer en meer loskomt van het louter legalistisch denken. Het betreft hier voornamelijk nog een probleem van structuren waarbij optreden, opvang, doorverwijzing en nabehandeling (b.v. informatie betreffende rechtszaak) centraal staan. Vooral ook gevoelens van vertrouwen, bescherming (afscherming) van de privacy, begrip en sereniteit zijn hierbij waardevolle uitgangspunten. Een snelle opvang, een oordeelkundige accommodatie en een aangepast (her)verhoor zijn daarbij belangrijke hulpmiddelen.

Toch blijven een aantal handicaps bestaan die inherent zijn aan de politie(functie). Ik citeer in dit verband het legaliteitsprincipe, de beperkte capaciteit om langdurig met een zaak bezig te zijn, de permanente aanwezigheid met een polyvalente roltoebedeling, het ontberen van een globaal overheidsconcept waarbij de relatie tussen de legalistische en de hulpverlenende taakstelling een bron kan zijn voor conflicten, het beroepsgeheim, ... en nog veel meer.

3.2. MOGELIJKE MODELAANPAK VAN DE POLITIE

3.2.1. Crisisinterventie gericht op de opvang van het slachtoffer

BURGERS en HOLSTROM hebben reeds in 1974 het 'rape trauma syndrome' onderkend en beschreven. Dit syndroom kent twee fases: de kritieke fase en de fase op lange termijn. De kritieke fase wordt gekenmerkt door een totale desorganisatie van de levenswijze van het slachtoffer. De reorganisatie ervan gebeurt tijdens de tweede fase.

Aangezien de gesprekken die de politieman(-vrouw) met het slachtoffer voert, zich situeren tijdens de kritieke fase, moet hij (zij) de elementen ervan kennen. Kenmerkende emoties zijn angst, schuldgevoelens, gevoelens van devalorisatie en woede. Juist dan krijgt de politie te maken met incoherent gedrag en hysterie. Het slachtoffer kan zich echter nog wel verbaal uitdrukken. Wanneer, als gevolg van de shocktoestand, gevoelens worden verdrongen, zal het slachtoffer rustig en kalm blijven, doch weinig kunnen vertellen.

Wanneer de politie te maken krijgt met een slachtoffer dat zich reeds in de tweede fase bevindt, moet zij er zich voor hoeden niet te snel aan een valse aangifte te denken. Angst-, onrust-, en onwerkelijkheidsgevoelens blijven ook hier, in een procentueel niet onbelangrijk aantal zaken, zeker aanwezig. Zo de politieman(-vrouw) dit 'Post Traumatisch Verkrachtingsyndroom' vroegtijdig herkent, kan hij (zij) de emoties van het slachtoffer stabiliseren door begrip te tonen, een gevoel van rust en veiligheid uit te stralen en door ervoor te zorgen dat het slachtoffer niet het idee krijgt dat de verantwoordelijkheid voor dit misdrijf bij zichzelf ligt. Alleszins mogen geen waardeoordelen geveld worden en dient het non-verbaal gedrag van de politieman(-vrouw) congruent te zijn met het verbale. Negatief labelen is alleszins uit den boze. Door het slachtoffer onbevungen te ontmoeten en het te informeren over wat er gaat gebeuren, zal het de politie ook de meeste informatie kunnen verschaffen om het gerechtelijk onderzoek te oriënteren.

Zonder de taak van een psycholoog of een sociaal werker over te nemen (deze behoort trouwens niet tot de politiefunctie), ligt de voornaamste opdracht van de politie bij het eerste contact met het slachtoffer in de opvang. Daartoe dient hij (zij) zijn (haar) eigen attitudes ten overstaan van seksuele misdrijven te kennen

en te erkennen. De persoonlijke gevoelens die een politieman(-vrouw) heeft ten overstaan van seksuele agressie zullen namelijk, bewust of onbewust, de attitude bepalen die hij (zij) zal aannemen ten overstaan van het slachtoffer en het onderzoek. Indien de politieman(-vrouw) bepaalde vooroordelen heeft, in de zin van 'als ze aangerand werd dan heeft ze het wel zelf gezocht' of 'ze moet maar niet zo laat op straat lopen' kan dit het onderzoek negatief beïnvloeden.

Wanneer het slachtoffer met onbegrip of dergelijke vooroordelen te maken krijgt, zal dit bepaalde verweermecanismen in werking doen treden. Op die manier wordt het slachtoffer niet geholpen om de crisissituatie te boven te komen en gaat belangrijke informatie voor het onderzoek verloren.

Het zal ook (frequent) voorkomen dat er bij deze eerstelijnsopvang een spanningsveld groeit tussen legaliteit en opportuniteit. Volgens het boekje primeert de legaliteit; bij lichtere vormen van criminaliteit kan het anders, alhoewel in België de politie NIET uitdrukkelijk over seponeringsrecht beschikt.

3.2.2. Technische vaststellingen door de geneesheer en de politie

Na een eerste verkennend gesprek dat de politie heeft met het slachtoffer kunnen de eerste onderzoeksdaden verricht worden. Deze situeren zich enerzijds op het niveau van het parket en de wetsgeneesheer en anderzijds op het niveau van de politie zelf.

De politie kan reeds de nodige maatregelen nemen opdat technische vaststellingen zouden kunnen gebeuren op de plaats van het misdrijf. Tevens kunnen afspraken gemaakt worden om een robotfoto te laten samenstellen, wanneer de dader een onbekend persoon is voor het slachtoffer en in zoverre het slachtoffer zich in staat acht voldoende elementen te geven om een dergelijke beschrijving van de dader mogelijk te maken.

De magistraat van zijn kant zal zijn toestemming moeten verlenen en deze (doen) omzetten in een opdracht opdat het slachtoffer zonodig door een wetsgeneesheer onderzocht wordt. Daarbij kan het slachtoffer zich eventueel laten bijstaan door een geneesheer naar eigen keuze.

Technische discussies zijn vaak pragmatisch van aard. Wat, bij wijze van voorbeeld, de gerechtelijke geneeskunde betreft is het leeuwenaandeel van de technieken gericht naar het onderzoek op lijken en nauwelijks naar onderzoek op levende slachtoffers en daders.⁸ De huisarts leert slechts in de marge van zijn opleiding met seksueel-agressieve probleemsituaties omgaan. De sociale omgang met het slachtoffer is in belangrijke mate een individuele bekwaamheid maar er kan vastgesteld worden dat de attesten die afgeleverd worden dikwijls van ondermaatse kwaliteit zijn en dat er essentiële gegevens in ontbreken.

De politiediensten beschikken sedert enige tijd over een zogenaamde set seksuele agressie waarin materiaal is opgenomen om kledij in beslag te nemen en prelevementen uit te voeren met als bedoeling een genetische DNA vingerafdruk te bepalen.

8. THOMAS, F. en TIMPERMAN, J., *Gerechtelijke geneeskunde*, Gent, E. Story-Scientia, 1977, 192 p.

Voor zover de handelingen (bijvoorbeeld niet bij het uitkleden en de kleren in een plastic zak bergen) behoren tot het lijfonderzoek, stelt artikel 25 Voorlopige Hechteniswet dat, buiten ontdekking op heterdaad, geen onderzoek aan het lichaam, zowel bij dader als bij slachtoffer, kan bevolen worden dan door de raadkamer, de kamer van inbeschuldigingstelling of de van het misdrijf kennisnemende rechtbank.

Is er onmiddellijk na het misdrijf aangifte zodat de politie terstond (art. 41 Sv.) optreedt, dan is de politieofficier, hulpofficier van de Procureur des Konings op grond van de artikelen 25 en 49 Sv., bevoegd om prelevementen te doen nemen voor zover het slachtoffer hiermee instemt. Buiten betrapting op heterdaad, verandert de toestemming niets aan deze situatie. Andere handelingen, niet behorend tot het lijfonderzoek, kunnen echter wel verricht worden volgens de gewone regels.

De wetsgeneesheer kan de door de politie ter hand gestelde Set Seksuele Agressie gebruiken om de nodige prelevementen te nemen op het lichaam van het slachtoffer, welke na laboratoriumonderzoek wetenschappelijk bewijsmateriaal opleveren, onder meer nopens de identiteitsbepaling van de dader. Daardoor zal het gerechtelijk onderzoek efficiënter verlopen omdat de opgenomen sporen het onomstotelijk wetenschappelijk bewijs leveren aangaande de schuld of onschuld van een verdachte.

3.2.3. *Aangepaste ondervraging van het slachtoffer*

3.2.3.1. Volwassenen

Nadat het slachtoffer medisch werd onderzocht, eventuele verwondingen werden verzorgd en de nodige sporen werden opgenomen, zal de politie hem/haar terug begeleiden naar het politiebureau voor het opstellen van het proces-verbaal. Eventueel, zo het slachtoffer dit wenst, mag het zich laten bijstaan door een vertrouwenspersoon. Alleszins is het zo dat noch een eerste opvang, noch een eerste verhoor, een tweede kans krijgen. De kwaliteit moet dus goed zijn.

De lokatie waar dit zal gebeuren moet rustig en kalm zijn. Heen-en-weer-geloop van collega's moet vermeden worden opdat het slachtoffer niet de indruk zou krijgen te kijk gesteld te worden.

De politieman(-vrouw) dient in te zien dat in dergelijke omstandigheden een vertrouwensrelatie met het slachtoffer kan worden opgebouwd. Deze relatie zal de goede communicatie, in een serene sfeer, bevorderen wat de sleutel is tot succes in een onderzoek naar aanleiding van seksuele agressie.

De politieman(-vrouw) moet daartoe kunnen luisteren naar het verhaal dat hem wordt verteld. Wanneer hij(zij) soms delicate vragen stelt, zal hij(zij) het slachtoffer ook dienen uit te leggen waarom hij(zij) ze MOET stellen. De vrouw als slachtoffer moet duidelijk aanvoelen dat haar niets verweten wordt, dat ze de agressie niet (noodzakelijk) heeft uitgelokt.

Men stelt zich nogal eens de vraag of dit verhoor dient te gebeuren door een mannelijke of een vrouwelijke politie-ambtenaar. De literatuur is het erover eens dat dit geen wezenlijke invloed heeft, op voorwaarde dat de juiste technieken worden toegepast. Sommigen beweren zelfs dat wanneer een mannelijke politie-ambtenaar wordt ingeschakeld, zijn positieve aanpak het slachtoffer laat ervaren

dat mannen niet enkel 'slecht' en 'agressief' (sic) zijn. Dit kan een gunstige invloed uitoefenen op het verwerkingsproces bij het slachtoffer. Bovendien mag men zich geen illusies maken. Het aantal vrouwelijke politiemensen is naar verhouding vrij gering, zodat het bij de eerstelijnsinterventie een ijdele hoop zou zijn te stellen dat een vrouw best door een vrouw verhoord wordt.

3.2.3.2. Kinderen

Een kind dat het slachtoffer wordt van seksuele agressie – meestal behoort het tot de leeftijdscategorie van 6-12-jarigen – vraagt een heel andere benadering. Het spijt ons te moeten zeggen dat de politie hiertoe (nog) geen of nauwelijks specifieke vorming krijgt. De enige richtlijnen bestaan erin het contact met de kinderen steeds te laten gebeuren door politiemensen in burger, in het bijzijn van hun ouders of een andere vertrouwenspersoon.

Sommige gemeentelijke politiekorpsen beschikken over een jeugddienst en/of vrouwelijke sociaal gediplomeerde ambtenaren. Een algemeen beleid ten overstaan van kinderen-slachtoffers werd echter op nationaal vlak nog niet geformuleerd. Ik zou hier dan ook een lans willen breken om in navolging van Canada en Groot-Brittannië deze problematiek ten gronde aan te pakken. Ook in Nederland heeft men onlangs enkele proefprojecten op het getouw gezet. Zo werd de techniek 'Vragen Vormen', te gebruiken bij een verhoor van kinderen, uitgewerkt.

Meer en meer komt men in deze landen tot het besluit dat kinderen, vooral kleine kinderen, dienen gehoord te worden in een kindvriendelijke omgeving door een politiemans(-vrouw) en een sociaal gediplomeerde, aan de hand van specifieke hulpmiddelen (zoals mannetjes-, vrouwtjes- en kindpoppen). Het gesprek wordt opgenomen op video (mits akkoord van de ouders)⁹ en achter de schermen kan meegeluisterd worden door andere ambtenaren die bij de gerechtelijke afhandeling betrokken zijn. Tijdens korte pauzes kunnen deze laatste vragen doorgeven die dan door de door het kind gekende en aanvaarde politiemans(-vrouw) of sociaal gediplomeerde kunnen gesteld worden. Dit procédé verhindert o.m. dat het kind achtereenvolgens door verschillende instanties opnieuw dient gehoord. Eventueel kan het op band opgenomen verhoor ook op het proces worden vertoond, zodat het kind niet als getuige dient te verschijnen. Deze manier van werken verhindert ook dat het kind psychologische trauma's voor zijn hele leven oploopt.

3.2.4. Doorverwijzing van het slachtoffer

Bij haar verwijzende rol mag de politie niet vervallen in het euvel van een systematische benadering, alsof delinquent gedrag en slachtofferschap mogen gelijkgesteld worden met pathologisch gedrag¹⁰, wat ook voor het slachtoffer een bijzondere betekenis zou geven aan de verwijzing.

9. *Algemeen Politieblad*, 1989, nr. 5.

10. COSIJS, P., 'Sexuele agressoren: een braakliggend terrein voor wetenschappelijk onderzoek en een kluwen van ethische problemen voor hulpverleners', *Panopticon*, 1985, 305-310 (305).

Nadat de vrouw als slachtoffer werd verhoord is de eerste fase van het gerechtelijk onderzoek beëindigd. Men mag haar echter niet laten gaan zonder eerst uit te leggen hoe het verdere onderzoek zal verlopen en er haar attent op te maken dat het maanden, zelfs jaren, kan duren vooraleer het eventueel tot een strafproces komt. Dit is afhankelijk van de vraag of de dader gekend is en er genoeg bewijslast tegen hem bestaat. Eventueel zal de magistraat zelfs verplicht zijn de zaak te seponeren.

Een belangrijk en nuttig hulpmiddel hierbij is de 'Gids ter Informatie van het slachtoffer' welke bij de Set Seksuele Agressie is gevoegd. Het is ook nuttig het proces-verbaal-nummer mee te delen en haar te verzekeren dat ze steeds mag terugkomen wanneer ze zich nog bijkomende details mocht herinneren die nuttig kunnen zijn voor het gerechtelijk onderzoek.

De (medische) hulpverlening is voor de politie eveneens een dwingende zaak op straffe van schuldig verzuim.

Van de politie kan zeker verwacht worden dat ze informatie geeft aan slachtoffers die aangifte doen of klacht neerleggen. Naast mogelijkheden in verband met doorverwijzing kunnen uitleg en raadgevingen verschaft worden omtrent het verloop van een justitiële zaak (duur, gevolg van het intrekken van de klacht), omtrent de opeenvolgende stadia (waaronder eventueel het seponeren, confrontatie ...), omtrent de nood aan en de mogelijkheden tot rechtshulp, omtrent het nut van het aanstellen van een advocaat, burgerlijke partijstelling, schadeclaim, nood aan bewijsvoering en attesten, ...

De situatie bij het verlaten van het politiebureau is hierbij belangrijk. Een eventueel verlaten van het gezin, alleenwonen ... vergt enige juridische kennis om juridische misstappen te vermijden (burgerlijke stand, dringende en voorlopige maatregelen door de vrederechter, bestaansminimum, ...). Het betreft dikwijls voor vakmensen eenvoudige, maar bij eenmalig slachtofferschap essentiële inlichtingen. Toch blijft ook in dit verband een politieambtenaar zijn identiteit behouden en mag noch kan zijn rol worden geassimileerd met deze van een sociaal werker.

Een deel van deze informatie dient aan hulpverleners doorgespeeld, zodat een gezamenlijke aanpak niet alleen bijdraagt tot een verbeterd beleven/doormaken van de justitiële gang van zaken maar ook tot de aangiftebereidheid. De brochures zoals die zijn uitgegeven door de Staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie kaderen zeker in deze globale context.

Hiermee eindigt de taak van de politie in de contacten met het slachtoffer tenzij de vermoedelijke dader wordt aangehouden en men zou moeten overgaan tot een confrontatietest, liefst achter een doorkijkspiegel.

Het weze duidelijk dat de tweede fase van het 'Rape Trauma Syndrom' nog lange tijd kan aanslepen. Het slachtoffer kan dus nog steeds hulp nodig hebben. Hulpverlening behoort vanaf dat ogenblik echter niet (meer) tot de taak van de politie maar is weggelegd voor de diverse hulpcentra die hiertoe over professioneel opgeleid personeel beschikken. De politie kan slechts het contact met het slachtoffer afbouwen door het attent te maken op het bestaan van deze hulpcentra. Het initiatief van Staatssecretaris M. SMET om een geografisch georiënteerde inventarisatie te maken van hulporganisaties en -centra zal de rol van de politie vergemakkelijken. Dit belet natuurlijk niet dat nadien nog steeds met de politie kan (mag) contact genomen worden.

Of de politie zover mag gaan, zoals gebruikelijk is in Groot-Brittannië, dat ze zelf het hulpcentrum uit de directe woonomgeving van het slachtoffer verwittigt, zodat dit zelf met het slachtoffer contact kan opnemen is een open vraag waarop het antwoord o.i. door de gerechtelijke instanties moet verstrekt worden. Het beroepsgeheim kan alleszins een belemmering zijn voor het door de politie zelf en op eigen initiatief verwittigen van een hulpinstantie. Indien het slachtoffer hier zelf toe besluit, stelt dit probleem zich uiteraard niet maar in de andere gevallen moet de politievertegenwoordiger zelf de knoop doorhakken in het belangenspel tussen beroepsgeheim, recht op privacy en eventuele noodsituatie (fysiek, psychisch). In het slechtste geval zou het niet verlenen van hulp zelfs als schuldig verzuim strafbaar kunnen worden gesteld.

Alleszins zijn we in dit verband van oordeel dat op ministerieel niveau normen dienen bepaald waaraan de centra moeten voldoen om op een erkende lijst te komen.

Een bijzondere problematiek is de 24-u bereikbaarheid en toegankelijkheid van de centra. Stelt dit in bepaalde regio's geen problemen, is het in het algemeen moeilijk om op bepaalde dagen en uren aan acute doorverwijzing te doen.

Het samenspel tussen politie en hulpverleners is dus niet eenvoudig en sterk situatieafhankelijk. Politie wordt geconfronteerd met het legaliteitsprincipe en met het beroepsgeheim. Gebruik en misbruik hiervan leiden nogal eens tot klachten bij hulpverleners als het gerecht de zaak 'overneemt', waarbij zij gemeend of vermeend buiten spel worden gezet.¹¹ Het is echter niet mogelijk zomaar een toverformule aan te bieden. Een spanningsveld en concurrentiële bevoegdheden zullen er altijd blijven maar openheid en samenwerkingsbereidheid zijn wel van aard eventuele conflicten te milderen.¹²

3.2.5. Opsporen van de dader en technische vaststellingen

Zoals hiervoor reeds gezegd heeft de politie tot taak de dader van een misdrijf op te sporen en voor het gerecht te brengen. Dit houdt in dat men enerzijds de identiteit van de dader moet achterhalen en anderzijds voldoende bewijsmateriaal moet verzamelen om aan te tonen dat het hier inderdaad de dader betreft van het misdrijf.

In de gevallen waarbij de dader een door het slachtoffer gekend persoon is, stelt de eerste opdracht de onderzoeker voor weinig problemen. Zo dit niet het geval is, moet men afgaan op de verklaringen van getuigen en de aanwijzingen welke de Set Seksuele Agressie aangaande bepaalde eigenschappen van de dader weet te vertellen.

Helaas beschikt men in België nog niet over een voor dergelijk onderzoek exploiteerbare, centrale gegevensbank m.b.t. daders van gewelddelicten en/of seksuele delicten die de klassieke centrale politiegegevens (Commissariaat-Generaal van Gerechtelijke Opdrachten, Centraal Bureau van Opsporingen) overstijgt.

11. X., *Preventie, bestrijding en aanpak van kindermishandeling binnen de justitiële context*, Antwerpen, R.U.G., 1984, 106 p. (91).

12. X., *Preventie, bestrijding en aanpak van kindermishandeling binnen de justitiële context*, Antwerpen, R.U.G., 1984, 106 p. (91).

Een dergelijke databank bestaat wel in Canada en Groot-Brittannië. Elke dader van een gewelddelict wordt er gerepertorieerd met beschrijving, foto, modus operandus enz. Tevens worden de resultaten van de in deze landen in gebruik zijnde Sets Seksuele Agressie er centraal in verwerkt.

Het hoeft niet te worden benadrukt dat dit opsporingsmiddel voor de politie een belangrijke hulp betekent bij het onderzoek. Het biedt tevens de supplementaire mogelijkheid om verbanden tussen verschillende feiten te leggen. Naar mijn mening zou ook voor ons land een dergelijke centrale gegevensbank een nuttig instrument zijn voor de opsporingsambtenaar.

Eenmaal de vermoedelijke dader geïdentificeerd, komt het er nog op aan voldoende bewijsmateriaal tegen hem te verzamelen zo hij geen bekentenis aflegt. Dit kan onder meer door een enkelvoudige of keuzeconfrontatie, via een doorbijkspiegel, met het slachtoffer en de eventuele getuigen. Dit steunbewijs kan vervolledigd worden door het vergelijken van de resultaten van de Set Seksuele Agressie/Slachtoffer en met deze van de Set Seksuele Agressie/Verdachte. Op wetenschappelijke basis, door gebruikmaking van het DNA-onderzoek, kan op deze wijze doorslaggevend bewijsmateriaal verkregen worden.

Aan te stippen valt wel dat de juridische voorwaarden om de Set Seksuele Agressie aan te wenden bij een verdachte gelijk(w)aardig zijn aan de voorwaarden voor het slachtoffer. Alleen zal het uitzonderlijk zijn dat de dader op heterdaad gevat wordt.

Eenmaal de bewijzen verzameld, kan het recht zijn beloop kennen en is de taak van de politie beëindigd.

3.3. PREVENTIE

Er is, i.v.m. seksuele agressie, veel sprake van anticipatiestrategieën, alhoewel die term op zichzelf bij sommigen vragen oproept.¹³ De politionele preventiemogelijkheden beperken zich uiteraard tot vormen van agressie die op de openbare weg gepleegd worden.

Voorlichting is één middel en richt zich bij uitstek op bepaalde categorieën van potentiële slachtoffers en/of het publiek in het algemeen. Sommige boodschappen zijn informerend, andere zijn meer overredend van aard. De kwaliteit van de adviezen is ook in België uiteenlopend en af en toe zijn de berichten extreem of, wat erger is, inhoudelijk tegenstrijdig. Voorlichting (intern, extern) heeft zeker tot doel een aantal misverstanden uit de weg te ruimen.

De politie kan zeker bepaalde aspecten van (geregistreerde) modi operandi, voor zover die haar bekend zijn, doorspelen aan de bevoegde overheid en aan de organisaties die geacht worden aan preventie te doen. Zij moet echter zelf voorzichtig omgaan met het propageren van preventieve raadgevingen naar bepaalde potentiële risicopopulaties toe. Alleen reeds omtrent het zich situationeel gedragen (bijvoorbeeld niet alleen 's avonds op straat) bestaan controversiële standpunten, al naargelang ze min of meer zijn geïnspireerd vanuit een emancipatie- of

13. ENSIN, B., ALBACH, F., VAN BUUREN, E., WÖSTMANN, M. en JUNGER, M., *Sexueel geweld en anticipatiestrategieën*, WODC-reeks, 1986, nr. 69.

een meer technische (juridische) verantwoordelijkheids(uitlokken?)strategie.¹⁴ Alleszins zou er meer (wetenschappelijke) interesse moeten zijn voor het effect van min of meer nagevolgde raadgevingen.

Samenwerking roept (bij velen) positieve reacties op. Aan samenwerking met andere instanties zijn echter ook risico's en handicaps verbonden. Een besluit tot samenwerking zou gebaseerd moeten zijn op een afweging van de voor- en de nadelen. Samenwerking moet nooit als doel op zich beschouwd worden, maar veel-
eer als een middel of een instrument. Een adequaat gebruik van dit instrument kan bevorderd worden door er inzicht in te verwerven: waar kan men het voor gebruiken, wat is daar voor nodig, welke omstandigheden belemmeren of bevorderen een effectief gebruik ervan en hoe zijn deze omstandigheden te beïnvloeden? Om deze inzichten te verwerven dienen ervaringen uitgewisseld, geanalyseerd en gesystematiseerd.

Alleszins moet voorlichting sowieso multifunctioneel zijn en het produkt van een multidisciplinaire benadering. Voorlichting krijgt soms teveel het kenmerk van een tovermiddel en fungeert als passe-partout oplossing, wat moet leiden tot teleurstelling. In dit verband past het op te merken dat de rol van de multidisciplinaire voorlichter vrijwel duidelijk is. De rol van de ontvanger is het echter minder. Het betreft namelijk een zeer uiteenlopende groep van personen waarvan sommigen ervaringen hebben met seksueel geweld (in uiteenlopende situaties, sommigen hebben morele dan wel feitelijke schuld) en anderen niet, sommigen bedreigd zijn (zich bedreigd voelen) en anderen niet, sommigen weerbaar zijn (zich weerbaar opstellen) en anderen ook weer niet. Alleen dit gegeven al maakt van voorlichting altijd een delicaat probleem.

4. De opleiding van politie

Er is de laatste jaren, mede onder impuls van het initiatief van Staatssecretaris mevrouw SMET, een bijzondere inspanning gedaan om de (basis)opleiding en de permanente vorming van de politie (en zeker van de rijkswacht) in verband met de hier gestelde problematiek te optimaliseren.

Bijzondere lespakketten, brochures, rollenspel en samenspraak met hulp- en begeleidingsrol moeten het mogelijk maken de politiefunctie beter en volwaardiger uit te oefenen.

De toekomst zal leren in welke mate deze geïntegreerde aanpak resultaten afwerpt. Het is nauwelijks mogelijk hierbij een kosten/batenanalyse te maken. Alleen reeds meer inzicht in hoofde van iedere politievertegenwoordiger biedt alleszins hoop op een gedifferentieerd, gemodereerd en kwalitatief waardevoller optreden.

5. Besluit

De verschillende knelpunten van de politie bij het omgaan met seksuele agressie kunnen samengevat worden als:

14. ENSINK, B., ALBACH, F., VAN BUUREN, E., WÖSTMANN, M. en JUNGER, M., *Sexueel geweld en anticipatiestrategieën*, WODC-reeks, 1986, nr. 69.

1. het bewijs leveren dat een misdrijf is gepleegd;
2. het identificeren, verhoren en zo nodig voorleiden van de daders;
3. de slachtofferzorg die hier wel centraal staat;
4. het doorspelen van fenomeeninformaties aan de bevoegde overheden en instanties en het uitoefenen van een signaalfunctie;
5. het participeren aan het preventie- en repressiebeleid;
6. het uitwerken van concrete samenwerkingsverbanden.

Wat we in dit artikel hebben trachten aan te tonen is, naast een beschrijving van de actuele toestand, een mogelijke vernieuwde aanpak door de politie van gewelddelicten en meer bepaald daden van seksuele agressie.

We zijn namelijk van oordeel dat het accent leggen op de opvang van het slachtoffer ook het gerechtelijk onderzoek ten goede komt. Koppelen we daar een aangepaste techniek van het verhoor aan vast – zeker met betrekking tot het kind-slachtoffer – en technische vaststellingen door gebruik te maken van een Set Seksuele Agressie, dan zijn we ervan overtuigd dat zowel de belangen van het slachtoffer als deze van de gerechtelijke overheid gewaarborgd zijn.

Indien daarenboven een centrale databank 'gewelddelicten' gecreëerd wordt, dan heeft de onderzoeker een middel dat hem in staat moet stellen de dader snel op het spoor te komen voordat deze nieuwe slachtoffers kan maken.